

OCHRANA PRÍRODY A STAROSTLIVOSŤ O KRAJINU

– Vol. 4 –

Druhová ochrana prírody

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre

Peter Petluš

 o je to druhov ochrana?

Druhovou ochranou chránených rastlín, chránených živočíchov, chránených nerastov a chránených skamenelín (dalej len „druhov ochrana“) sa podla zákona rozumie osobitn ochrana druhov rastlín, živočíchov, nerastov a skamenelín (dalej len „chrnen druh“) a obmedzenie vyu žívania vybraných druhov rastlín a živočíchov. (ZÁKON 543/2002 Z.z.).

Vymieranie druhov

- EVOLÚCIA = speciácia + extinkcia
- Vymieranie druhov je prirodzeným dôsledkom evolúcie v dôsledku pôrodného výberu
 - slep vvojov vetva
 - evolúciou sa vyvinie nov druh
 - náhla zmena prostredia
- V priebehu evolúcie vymrelo viac ako 99,9% druhov, ktoré doteraz na Zemi ili
- Väčšina druhov vyhynula počas jednej z piatich etáp tzv. „masových vymieran druhov“

Vymieranie druhov

- Vyhynutý druh sa viac prirodzene neobnoví, definitívne sa stratí jeho jedinečná genetická informácia (strata potenciálnej hodnoty pre človeka a reálnej hodnoty pre ekosystémy)
- Uvádza sa že v súčasnosti prebieha šiesta etapa vymierania druhov evidentne spôsobená vplyvom človeka
- IUCN uvádza, že od roku 1600 vyhynulo 785 druhov a 65 žije iba v zajatí, priamo vyhynutím je ohrozených až 16 306 druhov

Vymieranie druhov v holocéne

- Vyhubenie megafauny v období, ktoré sa odohralo medzi 40 tisíc rokov – 10 tisíc rokov v Eurázií, Amerike a Austrálií
- Vyhubenie veľkých nelietavých ostrovných vtákov
- Počas kolonizácie kontinentov (Amerika, Austrália) v období tzv. „priemyselnej revolúcie“
- Súčasný vplyv človeka na prírodu (strata a fragmentácia biotopov)

Vymieranie druhov

Equus tarpan, 1911 (web)

Ectopistes migratorius, 1914 (web)

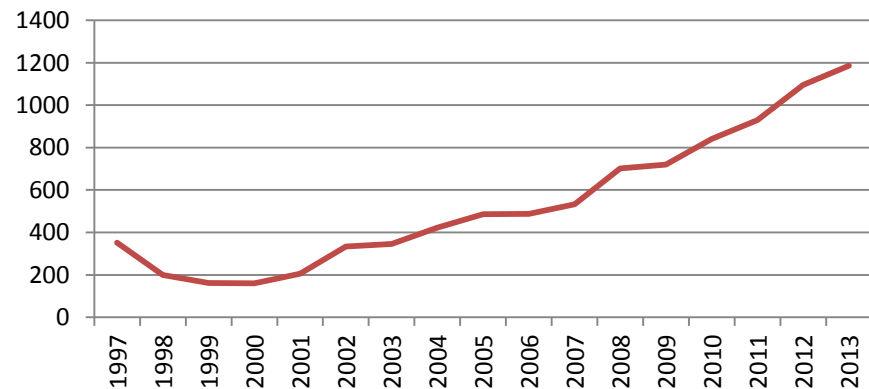
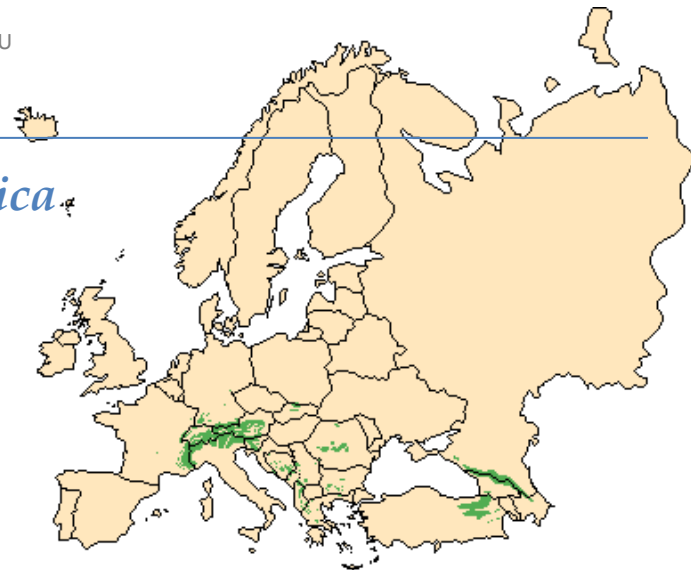
Faktory podmieňujúce náchylnosť k rýchlejšiemu vymieraniu

- vzácnosť
- schopnosť rozptylu
- stupeň špecializácie
- populačná variabilita
- postavenie v trofickom reťazci
- dlhovekosť
- rýchlosť nárastu populácie
- introdukcia

Prípad *R.rupicapra tatrica*

Kamzík vrchovský, (Petluš, 2012)

Druhovú ochranu prírody

Červené zoznamy

- sú vedeckým podkladom, ktorý vyjadruje stav ohrozenosti jednotlivých druhov
- každoročne ich reviduje IUCN (medzinárodný červený zoznam RED LIST)
- na medzinárodný zoznam nadväzujú národné červené zoznamy (ČERVENÝ ZOZNAM RASTLÍN A ŽIVOČÍCHOV SLOVENKA)

Červené knihy

- obsahujú len výber taxónov, zaradených skôr do vyšších kategórií ohrozenia,
- súčasne uvádzajú podrobnejší opis rozšírenia, biológie a etológie druhu, faktorov jeho ohrozenia a starostlivosti oň.

Kritériá IUCN pre kategorizáciu hodnotenia ohrozenosti druhov

1. Výrazná pozorovaná, odhadovaná alebo očakávaná redukcia veľkosti populácie
 2. Obmedzené geografické rozšírenie, fragmentácia populácie alebo pokles populácie súvisiaci s demografickými výkyvmi
 3. Malá veľkosť populácie a súčasne jej pokles
 4. Extrémne malá veľkosť populácie
 5. Prognóza vyhynutia populácie vo voľnej prírode na základe kvantitatívnych analýz
- Pri splnení jedného alebo viacerých z uvedených znakov je druh zaradený do zoznamu ohrozených druhov a následne sa hodnotí jeho zaradenie do konkrétnej kategórie ohrozenosti (IUCN, 2010)

Kategórie ohrozenosti druhov

VYHYNUTÝ (*extinct*) EX

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) už neexistuje. Vyhynutý je, ak opakované prehľadávanie lokalít, kde sa kedysi vyskytoval je neúspešné, alebo posledných 50 rokov, alebo v primeranom čase nebol pozorovaný (primeraný čas rešpektuje jeho životný cyklus)

SK (**EX**)

IUCN (**NT**)

Eliomys quercinus (web)

IUCN (**NT**)

Thylacinus cynocephalus (web)

Kategórie ohrozenosti druhov

VYHYNUTÝ V PRÍRODE (Extinct in the Wild) EW

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) prežíva iba kultiváciou v arborétach a botanických záhradách, alebo chovom v zajatí alebo ako populácia, ktorá bola introdukovaná do voľnej prírody, ale mimo areálu pôvodného výskytu.

SK (**EW**)

IUCN (**EN**)

Aldrovanda vesiculosa (web)

IUCN (**EW**)

Equus przewalskii (web)

Panthera leo leo (web)

Kategórie ohrozenosti druhov

REGIONÁLNE VYMIZNUTÝ (Regional Extinct) RE

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) prestane existovať vo vybranej geografickej oblasti kde sa pôvodne vyskytoval. Lokálne vymieranie môže byť v kontraste s globálnym vymieraním.

Acanthaclisis occitanica (web)

Kategórie ohrozenosti druhov

KRITICKY OHROZENÝ (Critically Endangered) CR

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) ktorý má extrémne vysokú pravdepodobnosť vyhynutia vo voľnej prírode v bezprostrednej budúcnosti. Dôraz je kladený na zmenšujúci sa počet jedincov v populácií, ktorý naznačuje, že za súčasných trendov neprežije a má 50% pravdepodobnosť vyhynutia v priebehu 10 rokov, alebo 3 generácií (podľa toho čo trvá dlhšie).

SK (CR)

IUCN (VU)

Otis tarda (web)

IUCN (VU)

Monachus monachus (D.Bassett)

Kategórie ohrozenosti druhov

OHROZENÝ (Endangered) EN

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) má vysokú pravdepodobnosť vyhynutia vo voľnej prírode a môže sa stať kriticky ohrozeným. Druhy majú 20% šancu vyhynutia v priebehu 20 rokov, alebo 5 generácií.

SK (EN)

IUCN (LR lc)

Lynx lynx (Petluš, 2012)

IUCN (EN)

Ailuropoda melanoleuca
(web)

Kategórie ohrozenosti druhov

ZRANITEĽNÝ (Vulnerable) VU

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) má vysokú pravdepodobnosť vyhynutia vo voľnej prírode v strednodobej budúcnosti a môže sa stať ohrozeným. Má 10% šancu vyhynutia v priebehu 100 rokov.

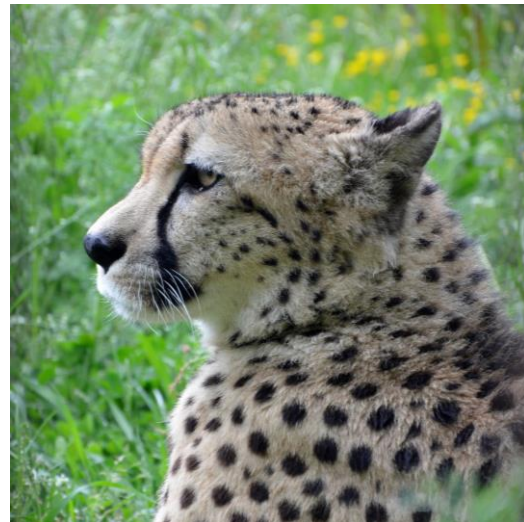
SK (**VU**)

IUCN (**LR lc**)

Vipera berus (web)

IUCN (**VU**)

Acinonyx jubatus (Petluš, 2014)

Kategórie ohrozenosti druhov

MENEJ OHROZENÝ (Lower Risk) LR
závislý na ochrane (Conservation Dependent) cd
takmer ohrozený (Near Threatened) nt
najmenej ohrozený (Least Concern) lc

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) Je blízko kategórie „zraniteľný“, ale v súčasnej dobe nie je považovaný za ohrozený.

SK (**LR nt**)

IUCN (**LR nt**)

Castor fiber (web)

Kategórie ohrozenosti druhov

ÚDAJOVO NEDOSTATOČNÝ (Data Deficient) DD

- Pre stanovenie stupňa ohrozenia daného druhu neexistujú adekvátne informácie. V mnohých prípadoch druh nebol zaznamenaný niekoľko desiatok rokov, alebo sa ho nikto nepokúsil nájsť.

SK (**DD**)

IUCN (**LR lc**)

Canis aureus (web)

Kategórie ohrozenosti druhov

NEHODNOTENÝ(Not Evaluated) NE

- Taxón (druh, poddruh, varieta,...) nebol hodnotený z hľadiska ohrozenia.

SK (**NE**)

IUCN (**VU**)

Bison bonasus (Petluš, 2012)

Hotovo

s použitím internetu a publikácií:

SABO, P., A KOL, 2011: Ohrozenie a ochrana biodiverzity

VOLOŠČUK, I., 2005: Ochrana prírody a krajiny

TUHÁRSKA, K., KOPCOVÁ, O., 2006: Ochrana prírody a krajiny

www.sopsr.sk

www.enviroportal.sk

www.iucnredlist.org